

Pääkirjoitus

Edesmennyt ranskalaisfilosofi *Louis Althusser* (1918-1990) kirjoitti pari vuosikymmentä sitten, että ”työväenluokka ei ole kapitalistiluokan negatiivinen vastine [...] näillä luokilla on erilainen historia, eri maailmat ja eri välineet, eivätkä ne käy samaa luokkataistelua – ja silti ne törmäävät vastakkain ja syntyy kuin syntyikin ristiriita, sillä uusintaa-han niiden yhteentörmäyksessä syntyvä suhde itse yhteentörmäyksen edellytykset – sen sijaan että ne tyylikkääseen hegeliläiseen tapaan ylitettäisiin ja sovitettaisiin” (*Ideologiset valtiokoneistot*, s. 166).

Luokkien erilaisiin historioihin viittasi myös *Antonio Gramsci* (1891-1937) 30-luvulla kirjoittamissaan *Vankilavihkoissa*, kun hän puhui alistettujen ryhmien historian kirjoittamisen tärkeydestä – myös siinä merkityksessä, että nämä voisivat itse kirjoittaa historiaansa. Gramscin ajatusta on viimeksi tuonut suomenkieliseen keskusteluun myös kapitalistisen maailmantalouden alistettuihin ryhmiin itse kuuluva bengalilaissyntyinen *Gayatri Spivak* (synt. 1942) suomennetussa teoksessaan *Maailmasta kolmanteen* (Vastapaino 1996).

Näiden kolmen kirjoittajan analyysien ja kritiikin kohteena ovat ne kansalliset tai kansainväliset hallitsevat ryhmät ja blokit, joilla muun toimintakykynsä ohessa on voimaa luoda ja levittää tulkintojaan maailmasta ja sen historiasta. Valtaa määrittää historian keskeiset tapahtumat ja toimijat, valtaa merkityksellistää menneisyyttä ja nykyisyyttä, kykyä artikuloida omia tulkintojaan hegemoniseksi tulkinnaksi – tai vaikka miehistä akateemista valtaa kirjoittaa ja julkaista filosofian-historioita, joissa naisia esiintyy vain suurmiesten vaimojen ja rakastajattarien rooleissa. Nämä tulkinnat eivät oikeuta itseään ”oikeina” tulkintoina vain alistajien mielissä, vaan ne vaikuttavat myös alistettujen ryhmien keskuudessa. Juuri siksi ne ovat hegemonisia tulkintoja.

Tietenkään nämä tulkinnat eivät tule yhdestä saumattomasta ja tasalaatuisesta valtakeskuksesta, sillä eiväthän samat miehet kirjoita filosofian historioita ja ole ylikansallisten yritysten johdossa (joku Bacon, Locke tai Mill olivat tässä suhteessa poikkeuksia). Althusser, Gramsci ja Spivak ajavat takaa sitä, että alistetut ovat alistettuja myös siksi, että he eivät ole sanojen ja merkitysten tasaveroisia tuottajia, vaan vaitonaisia ja äänivallattomia merkityksenantojen tai vaikenemisten kohteita. Althusser, Gramsci ja Spivak muistuttavat siitä, että hallitsevat merkitykset ovat voittajien merkityksiä ja voittajat hallitsevat myös merkityksenannon kamppailuja. Alistetut ovat vaiennettuja ja vaitonaisia, vaikkakaan ei aina ”tarkoituksella”, vaan alistetun asemansa perusteella: Kehitysvammaisella on vähemmän resursseja ja mahdollisuuksia määritellä yhteiskunnassa sitä, mitä kehitysvammaisuus on tai mitä kehitysvammainen haluaa kuin niillä päättäjillä, arkkitehdeillä tai vaikka rakennusfirmoilla, jotka hänen elämänsä ehtoja tuottavat. Bengalilaisten näkökulma kolonialismin historiaan peittyi länsimaisten ja länsimaakeskeisten näkökulmien alle jo yksin siitä syystä, että länsimaiset yliopistot ja koulutusinstituutiot ovat niin musertavan ylivoimaisia ”tiedon” tuottajia. Vietnamin sodasta tehdyt elokuvat, myös ”kriittiset” elokuvat, ovat miltei poikkeuksetta yhdysvaltalaisien tekemiä – ainakin ne, joiden budjetit ja jakelukanavat riittävät maailmanlaajuiseen leviytykseen.

Alistetuilla ja alistajilla ei ole yhteistä historiaa, heillä on oma elämänsä ja omat kokemuksensa, mutta ”silti ne törmäävät”, kiteyttää Althusser. Länsimaiden ja kolmannen maailman maiden, päättäjien ja kehitysvammaisten tai mies- ja naisfilosofien välillä on *todellisia* ristiriitoja ja eriarvoisuuksia, mutta näiden törmäysten merkitykset ja seuraukset eivät ole samat alistetuille ja alistajille. Alistajat hyötyvät

niistä, alistetut kärsivät; alistajilla on välineitä, joilla oikeuttaa, peitellä tai vähätellä ristiriitoja ja samalla uusintaa niitä. He voivat esimerkiksi uskotella, että tieteenharjoittamisessa sukupuolella ei ole merkitystä, tai että kehitysvammaiset ovat ihmisiä siinä missä hekin, tai että länsimaissa edustuksellisessa demokratiassa jokainen on yhdenvertainen äänestäjä ja kansalainen. Kun näitä humaaneja ideoita ”yhdestä ja yhteisestä historiasta” tai ”yhteisestä ihmisyydestä” tai ”yhdenveroisesta kansalaisuudesta” kuulutetaan, niin samalla ”hegeliläiseen tapaan”, mielikuvitellen, ratkaistaan ja peitellään ongelmien, ristiriitojen ja konfliktien historiaa ja nykyisyyttä. Kirjoitetaan sovituksen historioita ja filosofioita, joissa ristiriidat ja konfliktit toissijaistuvat tai kokonaan häviävät.

Itsenäistyneen Suomen toinen vuosi oli vain kansakunnan ohimenevä trauma ja tragedia, josta talvisodan ja jälleenrakennuksen ajan myötä siirryttiin kaikkien suomalaisten yhteiseen Suomeen. Toki tämäkin pitää paikkansa. Monien leipä on leventynyt, toimintamahdollisuudet lisääntyneet ja konfliktit laimentuneet, mutta ne ovat laimentuneet myös siksi, että niin kuvitellaan. Sovituksen, sovun ja harmonian vääjäämättömän tulemisen historian kirjoittaminen on merkinnyt myös konfliktin ja ristiriitojen alikoroituksen, vähättelyn ja peittelyn historiaa. Rauhan ja harmonian kuvitelmat saattavat olla tehokkaita sodan ja konfliktin peittämällä oikeuttamisen instrumentteja. Niin humanismi kuin liberaali demokratiakin ovat vallan mainiosti toimineet myös alistamisen, alistettujen vaientamisen ja eriarvoisen maailman uusintamisen välikappaleina.

Kun kovasti alleviivataan, että asiat ovat hyvin, kaikki ovat vain ihmisiä, jokainen on vapaa yksilö tai vikkeläkinttuinen ”nomadi”, niin *juuri silloin* on syytä huolestua.

Mikko Lahtinen